

DE TRAGIEK VAN DE MACHT

**De
tragiek
van
de
macht**

Joël De Ceulaer

Brief aan

Bart De Wever

LANNOO

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Vormgeving: Mario Debaene

Coverbeeld: Jimmy Kets

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2020 en Joël De Ceulaer

D/2020/45/420 – ISBN 978 94 014 69647 – NUR 740

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

- 7 **Proloog**
Uw loopbaan voor corona
- 19 **Deel I. Uw politieke strijd**
U hebt de scherpste tong,
maar ook de langste tenen
- 75 **Deel II. Uw culturele strijd**
U hebt afgerekend met mei '68,
maar niet bijzonder consequent
- 125 **Deel III. Uw ideologische strijd**
U hebt Vlaams Belang gedecimeerd
en dan weer mee wakker gekust
- 179 **Epiloog**
Uw loopbaan na corona
- 188 **Beknopte bibliografie**
- 189 **Verantwoording en dankwoord**

Proloog

Uw loopbaan voor corona

Beste Bart De Wever

Ik ben deze brief aan het afwerken in volle coronacrisis. Het virus houdt op dit moment de hele wereld in de ban. Ook ons land houdt de adem in voor wat nog komen zal. Wanneer u dit leest, is het ergste hopelijk achter de rug en zijn we aan het nadenken hoe we ooit weer kunnen overgaan tot de orde van de dag – al zal het leven er nog een tijdje anders uitzien dan vroeger. Maar daarover wil ik het hier niet per se hebben, al past de manier waarop u met deze crisis omgaat, verrassend goed bij de centrale argumenten die ik zal ontfouwen. Maar dat probeer ik straks, in een beknopte epiloog, nader toe te lichten. Dit is immers geen coronabrief. U hoeft dit epistel zelfs niet onmiddellijk tot u te nemen. U mag daarmee gerust wachten tot na uw pensioen, als u dan eens wilt terugblikken op uw politieke loopbaan. Wat ik zal proberen te doen, is het eerste deel van die loopbaan alvast te analyseren. Ik zal de schijnwerper richten op twee decennia van uw publieke leven – vanaf uw stap van de KU Leuven naar de politiek in 2001, tot en met de mislukte poging om een regering van nationale eenheid te vormen in maart 2020. Dit is dus geen actueel boekje over het nieuws van de dag, maar een terugblik met een poging tot afstand. In wat volgt, zal ik mijn kleine, bescheiden bijdrage leveren aan de alomvattende biografie die iemand ooit weleens over u zal schrijven. Dit, mijnheer De Wever, is mijn persoonlijke analyse van de voorbije twintig jaar.

U zult het mij hopelijk niet euvel duiden dat ik mij met die analyse rechtstreeks tot u richt. Het is per slot van rekening niet de eerste keer dat ik u een brief schrijf. Ik heb dat al verscheidene keren gedaan, eerst in *Knack*, vervolgens in *De Morgen*. In *De Standaard*, waarvoor ik van 2011 tot 2013 werkte, heb ik nooit aan u geschreven, maar wel een paar keer over u. En altijd ging het over uw betekenis, uw impact, uw communicatie, uw verdiensten, uw gebreken, uw positieve en minder positieve kanten. Ik ben vaak snoeihard voor u geweest, maar velen vergeten dat ik u bij diverse gelegenheden ook lof heb toegezwaaid. Ik zal dat hier straks allemaal in herinnering brengen.

Hier en daar zal iemand die nu meeleeft – misschien u ook – meewarig de wenkbrauwen fronsen. De vrij forse aandacht die ik al aan u en uw loopbaan heb geschonken, wijst volgens sommigen op een zekere mate van obsessie. Lees: ik heb met die aandacht toch wat overdreven. Sta mij toe, mijnheer De Wever, om dat misverstand onmiddellijk de nek om te wringen, zodat we meteen op dezelfde golflengte komen. U zult het met mij eens zijn dat geen enkele politicus de eerste decennia van dit millennium zo virtuoos in de spits heeft gespeeld als u. Dat geen enkele van uw collega's meer macht had, vaker en vlotter het nieuws haalde en meer doelpunten scoorde. De laatste jaren zit uw kompaan Theo Francken u op de hielen, maar in het licht van de geschiedenis zal hij altijd in uw schaduw staan.

Daarom heb ik dat verwijt – dat ik geobsedeerd zou zijn door u – altijd zeer merkwaardig gevonden. U bent dé politicus van de voorbije jaren, ik ben een journalist die over

politiek schrijft. En dus, welja, uiteraard heb ik het nogal vaak over u gehad. Ik ben geobsedeerd door u zoals de bakker geobsedeerd is door brood, de schilder door verf, de viroloog door virussen. Als ik niet zo vaak over u had geschreven, dan zou ik mijn werk niet hebben gedaan.

Dat ik, na die vele artikelen voor weekblad en krant, hier toch eens de tijd wil nemen voor wat een stevig epistel belooft te worden, hebt u te danken aan het punt waarop uw carrière zich bevindt. Ik ben zo vrij om het maar meteen te zeggen zoals het is: uw hoogtepunt ligt achter u, de neergang is ingezet. Dat is alsnog niet dramatisch, u gaat zeker nog een tijdje mee, maar de gouden jaren komen wellicht nooit meer terug. Dat overkomt iedereen, de bomen groeien nergens tot in de hemel, maar bij u vind ik het een goede aanleiding om de balans eens op te maken. Hoe bent u zo machtig geworden, waarom houdt u dat al zo lang vol, op welk moment bereikte u de politieke piek, en wanneer en waarom was die ineens voorbij? En, misschien nog veel belangrijker, hoe zal de geschiedenis over u oordelen?

Dat laatste kan ik vanzelfsprekend niet weten en zeker niet bepalen. Maar ik zou langs deze weg toch mijn steentje willen bijdragen aan de publieke kennis over uw politieke persoonlijkheid. Uw private psyche laat mij koud, dus ik zal niet op de man spelen of aan intentieprocessen doen. Ik analyseer uw teksten, uw citaten en uw gedrag – niet meer en niet minder.

Ik durf te zeggen dat ik al die jaren goed heb opgelet, dat ik uw boeken grondig heb gelezen en uw discours aan-

dachtig heb beluisterd. Ik heb zelfs een paar keer de gelegenheid gehad om u uitgebreid te interviewen over uw mensbeeld en ideologie. Van bij het begin van uw carrière tot en met 2011 konden wij het best met elkaar vinden, er was sprake van een professionele verstandhouding en wederzijds respect. Later, toen de tragiek van de macht u bij de kraag greep, liep het fout tussen ons, maar ik denk dat mijn nauwgezette observatie – op een eerbiedige en gezonde afstand – mij ook vandaag nog in staat stelt om een aantal facetten van uw verhaal op een originele manier in te kleuren.

De kern van mijn betoog zal bestaan uit een beoordeling van uw parcours, waarbij de spijtige conclusie zal luiden dat u behoorlijk wat bochten hebt genomen. Dat is niet bijzonder, het overkomt vroeg of laat elke machthebber. In die zin kan uw verhaal model staan voor dat van vrijwel elke *homo politicus*. Mocht ik in een ander tijdperk actief zijn geweest, dan had ik wellicht een brief geschreven aan Jean-Luc Dehaene of aan Guy Verhofstadt.

Maar ik heb vooral het BDW-tijdperk bewust meegeemaakt. Ik heb gezien hoe u Vlaanderen weliswaar mee in een andere plooi hebt gelegd, maar onderweg een paar principes en ambities waarmee u aan dat parcours begon, gewoon uit het raam hebt gegooid. Bij de vervelling van intellectueel tot machtspoliticus bent u veranderd in een man die u vroeger zelf zou hebben bestreden. Als u dit boek pas op hoge leeftijd leest – bij de schemerlamp, met een dekentje over de knieën en een

kop lindethee binnen handbereik – dan zult u wellicht regelmatig instemmend moeten knikken met de kritiek die ik zal formuleren. Over Guy Verhofstadt, die als premier begin deze eeuw verraad pleegde aan zijn vrome beloftes uit de jaren 1990, schreef u in 2004 dat de man van de burgermanifesten de latere premier ‘op zijn gezicht zou slaan’. Wat ik in deze brief zal aantonen, is dat precies hetzelfde geldt voor u. De Bart De Wever van de columns, opiniestukken en ronkende ideologische verklaringen van bij het begin van deze eeuw, zou de Bart De Wever van 2020 op zijn gezicht slaan.

Uw grootste mislukking tot dusver was uw verlies bij de federale verkiezingen van mei 2019. Het betrof een tragische nederlaag, zeker in het licht van de missie waarmee u het politieke toneel betrad. U weet wat ik bedoel, want u herinnert zich ongetwijfeld het beeld dat u gebruikte in een interview dat ik in de zomer van 2006 met u had. Het was onze eerste ontmoeting – als ik mij niet vergis was het een dinsdag, ergens eind juli – en ik had mijzelf uitgenodigd aan uw keukentafel voor een onderhoud in het kader van de interviewserie ‘Homo sapiens’ die ik voor *Knack* maakte, een gesprekkenreeks over het mens- en wereldbeeld van Vlaamse intellectuelen.

U had zich die dag, na een mail waarin ik had aangedrongen op voldoende tijd, voorbereid op een interview van onbepaalde duur. Ik denk dat we rond twee uur ’s middags bij u thuis zijn begonnen, aan die keukentafel dus, om vervolgens via een café, waarvan ik mij de naam niet herinner, omstreeks tien uur ’s avonds te stranden in een restau-

rant, waarvan ik mij de naam evenmin herinner. Die gaten in mijn geheugen hebben overigens niets te maken met onze liquide consumptie, want we bleven allebei volkomen nuchter. Acht uur, zo lang hebben we die dag gepraat. Met de bandrecorder altijd tussen ons in. De belangrijkste passage in dat gesprek ging over Vlaams Belang. Die partij was op dat moment met een kwart van de stemmen de grootste partij in het Vlaams Parlement. Dat vond u vreselijk. Toen ik vroeg of u begreep waarom veel mensen een afkeer hadden van de Vlaamse identiteit, zei u:

‘Dat is dus het drama van de laatste twintig jaar. Door de opmars van het Vlaams Belang willen veel mensen niets meer met het Vlaams-nationalisme te maken hebben. Zover is het gekomen. Dat is voor mij een benepen positie om te werken. Maar ik heb geen keuze. Ik zal in deze strijd, waarin de vroegere Volksunie veel terrein verloren heeft, desnoods ten onder moeten gaan. Het is Stalingrad geworden. Dat gevoel heb ik als voorzitter van de N-VA. Ik ben de commandant van de Russen in Stalingrad. En ik moet mij staande houden tegen die overmacht van het Vlaams Belang. Ik kan alleen maar hopen dat mijn strijd afloopt zoals in Stalingrad, met een overwinning voor de Russen. Achteruitgaan is geen optie. Het is winnen of sterven.’

Heldhaftige woorden, die recht uit uw hart kwamen. U was pas twee jaar voorzitter van de N-VA, de partij die in 2001 na de explosie van de Volksunie uit de as was

verrezen. En uw missie was duidelijk: de Vlaams-nationalistische kiezer heroveren op Vlaams Belang. Niets wees erop dat u daarin zou slagen. In de federale Kamer was Geert Bourgeois op dat moment de enige verkozenen voor N-VA. En in het Vlaams Parlement had u wel een grotere fractie dan Vlaams Belang, maar louter dankzij het kartel met CD&V – dat Yves Leterme, destijds kopman van de christendemocraten, en u hadden gevormd op 14 februari 2004. Dat valentijnskartel moest uw partij in 2004 behoeden voor de politieke vergetelheid. Met succes, dus.

Op het moment dat ik deze woorden aan mijn laptop toevertrouw, is de N-VA nog altijd een onmiskenbaar succes. Uw partij is nog niet gestorven. U bent nog altijd de grootste en zult dat misschien nog lang blijven. Voor hetzelfde geld behaalt u ooit nog een absolute meerderheid. Niets is uitgesloten.

Maar op dit moment is er wel sprake van een achteruitgang. Als commandant van de Russen bent u, al dan niet tijdelijk, moeten wijken voor de troepen van de tegenstander, die sterker en weerbarstiger zijn dan u ooit had kunnen denken. In 1941 wonnen de Russen. Vandaag is de tegenstander opnieuw aan de winnende hand. En dat is – o, ironie van het lot – voor een niet gering deel uw eigen verantwoordelijkheid. Jarenlang verkeerde u in de overtuiging dat u de tegenstander in de pan aan het hakken was. En dat leek ook zo. Alleen weten wij nu dat u de tegenstander opnieuw hebt helpen vetmesten.

Het is maar één van de voorbeelden die aantonen hoe u met uzelf in botsing bent gekomen. Het belangrijkste voorbeeld, dat wel. De politicus die jarenlang van vriend en vijand krediet kreeg omdat hij Vlaams Belang tot lachwekkende irrelevantie had herleid, moet nu mee verantwoordelijk worden gehouden voor de terugkeer van die partij. U wilde het blazoen van het Vlaams-nationalisme zuiveren, maar u hebt het helaas alleen maar extra bezoedeld. Dat is een hard vonnis, waarmee u en uw achterban het uiteraard oneens mogen zijn, maar dat ik met alle benodigde argumenten zal verdedigen.

Voor ik uw gevecht met Vlaams Belang – dat uiteindelijk een paringsdans bleek – beschrijf, zal ik eerst twee andere hoofdstukken van uw politieke biografie aansnijden. Ook daaruit zal blijken dat u de voorbije jaren uzelf hebt verraden, dat de politicus altijd op gespannen voet heeft geleefd met de intellectueel en dat de groeiende machtshonger u er gaandeweg toe heeft aangezet om veel heilige principes en voornemens overboord te gooien.

In het eerste deel zal ik vertellen hoe de principiële debater een strategische calimero werd: u hebt het killerinstinct, maar bent bij momenten ook weleens een dramaqueen – een combinatie die zo zeldzaam is dat u er in Vlaanderen geschiedenis mee hebt geschreven. In een tweede luik zal ik inzoomen op de cultuurstrijd die u hebt gevoerd, door af te rekenen met de erfenis van mei '68 en het conservatisme daarvoor in de plaats te stellen, maar dan een conservatisme dat die naam niet echt

waard is. Ook op dat vlak hebt u gefaald, want de ware conservatief ziet met lede ogen aan wat u hebt gedaan. Even terzijde en voor de goede orde, ik ben mij ervan bewust dat wellicht veeleer de omstandigheden een individu opstoten in de vaart der volkeren dan dat een individu die omstandigheden zomaar naar zijn hand zou kunnen zetten. U bent meer een product van de tijdsgeest dan dat u de tijdsgeest hebt gedefinieerd. Niettemin denk ik wel te mogen stellen dat u Vlaanderen mee hielp veranderen. En dat is weinigen gegeven – in de politiek zijn echte gamechangers dun gezaaid. Dehaene was dat. Verhofstadt was dat. Filip Dewinter is dat geweest. U bent dat evenzeer.

U hebt nuttig werk verricht, het zou belachelijk zijn dat te ontkennen, maar de collateral damage is volgens mij zo groot dat we ons mogen afvragen of het dat allemaal waard is geweest. Veel hangt af van wat ons nog te wachten staat, maar mijn balans staat nu in het rood. Ik denk dat u met uw talent, inzichten en politieke energie een mooier en beter Vlaanderen had kunnen achterlaten.

Uw zwakste punt is voor mij duidelijk. In min of meer normale omstandigheden bent u zo goed als onverslaanbaar. U bent een stuk intelligenter en retorisch veel begaafder dan de modale politicus. Maar op momenten van crisis schiet u tekort en verliest u uw toverkracht. Dat is twee keer gebeurd. Een eerste keer met de Marrakesh-crisis, waarbij u garen hoopte te spinnen, maar die voor u een eerste kink in de kabel betekende. En een tweede keer met die vreselijke corona-

crisis: als u het beter had gespeeld, had u een toppositie kunnen bekleden in een regering van nationale eenheid en tonen dat u doortastend, accuraat en trefzeker kunt besturen. We weten nu dat het anders liep. Tijdens de grootste crisis die het land heeft beleefd sinds de Tweede Wereldoorlog, stond u aan de kant en begon uw communicatie te zwalpen.

Ik kan niet uitsluiten, mijnheer De Wever, dat ik mij in dit boekje op een aantal punten terdege zal vergissen. Het zij zo. Vandaag nodig ik iedereen – ook en misschien zelfs vooral uw supporters – uit om het eens rustig te lezen.

Te uwer geruststelling nog dit: kritiek is een vorm van respect. Zeker kritiek op politici. Wie er tijdens zijn politieke leven niet in slaagt om zijn stempel te drukken en de boel terdege op te schudden, is zelfs geen column waard, laat staan een uitgebreid epistel. U behoort tot het kleine kransje toppolitici over wie nog veel boeken zullen verschijnen. Laat dit een bescheiden bijdrage zijn tot wat een dikke stapel belooft te worden.

Ik wens u een open geest en veel leesplezier.

Met beleefde groet

Joël De Ceulaer

Merelbeke, maandag 27 april 2020

Deel I.

Uw politieke strijd

**U hebt de scherpste tong,
maar ook de langste tenen**

Ik herinner mij nog heel precies, mijnheer De Wever, wanneer u voor het eerst in volle primetime, ten overstaan van het brede publiek, te gast was in een televisiefauteuil. Dat was op donderdagavond 24 april 2003, in *Bracke & Crabbé*, veruit het merkwaardigste verkiezingsprogramma dat de openbare omroep ooit heeft gemaakt – toen in de aanloop naar de federale verkiezingen van mei 2003.

Het waren de paarse jaren, de jaren van de relatief knusse consensus van socialisten en liberalen. Het fundamentele politieke debat was een beetje ingesluimerd. Dat wil zeggen, op Vlaams Blok na troepten alle partijen maar een beetje samen in het centrum. Spannend was dat niet.

Ik vermoed dat de openbare omroep daarom van oordeel was dat we ook, en misschien zelfs vooral, ‘de mens achter de politicus’ moesten leren kennen. Van grondige, inzichtelijke politieke interviews was in die dagen nog weinig sprake. Een stemtest, die was er wel, voor het eerst. De kijker kon op basis van een vragenlijst achterhalen welke partij het best bij hem of haar paste. Rond dat concept werd ook een televisieshow opgetrokken, die even tenenkrommend was als *Bracke & Crabbé*. Nee, het waren niet de beste dagen van de VRT-nieuwsdienst, maar dat is een verhaal op zich, dat ons nu te ver zou leiden.

De stille kracht achter al die formats was Siegfried Bracke, die als journalist toen nog aan vele touwtjes trok bij de VRT-nieuwsdienst en beide lichtvoetige formats zowat eigenhandig had uitgevonden of toch gepro-